

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (δεύτερο τμήμα)
29 Ιανουαρίου 1985 *

Στην υπόθεση 228/83

Ε., πρώην μόνιμος υπάλληλος της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενος και επικουρούμενος από τους Georges Vandersanden και Lucette Defalque, δικηγόρους Βρυξελλών, καθώς και από τον Lucien Felli, δικηγόρο στο Cour d'appel του Παρισιού, με αντίκλητο στο Λουξεμβούργο τη δικηγόρο Janine Biver, 2, rue Goethe,

προσφεύγων,

κατά

Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τον Hendrik van Lier, μέλος της νομικής υπηρεσίας της Επιτροπής, επικουρούμενο από τον Robert Andersen, δικηγόρο Βρυξελλών, με αντίκλητο στο Λουξεμβούργο τον Manfred Beschel, μέλος της νομικής υπηρεσίας της Επιτροπής, κτίριο Jean Monnet, Kirchberg,

καθής,

που έχει ως αντικείμενο

κυρίως

- την ακύρωση της απόφασης της Επιτροπής, της 11ης Ιουλίου 1983, περί απορρίψεως της ένστασης του προσφεύγοντος κατά της αποφάσεως της 7ης Απριλίου 1983 του μέλους της Επιτροπής που είναι επιφορτισμένο με τις υποθέσεις του προσωπικού και της διοικήσεως, με την οποία επιβλήθηκε στον προσφεύγοντα η ποινή της παύσεως·
- εφόσον παρίσταται ανάγκη, την ακύρωση της γνώμης του πειθαρχικού συμβουλίου της 8ης Μαρτίου 1983·

επικουρικώς

- την επιδίκαση στον προσφεύγοντα ως αποζημιώσεως ποσού ίσου προς τις αποδοχές τριών ετών καθώς και κάθε άλλης αποζημιώσεως — παροχής συνδεόμενης με τη θέση του, προς αντικατάσταση της ζημίας που υπέστη,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γαλλική.

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (δεύτερο τμήμα)

συγκείμενο από τους Ο. Due, πρόεδρο τμήματος, Ρ. Pescatore και Κ. Bahlmann, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: G. F. Mancini

γραμματέας: Η. Α. Rühl, κύριος υπάλληλος διοικήσεως

*

εκδίδει την ακόλουθη

ΑΠΟΦΑΣΗ

(Το μέρος που περιέχει τα περιστατικά παραλείπεται)

Σκεπτικό

- 1 Με δικόγραφο που κατέθεσε στη γραμματεία του Δικαστηρίου στις 6 Οκτωβρίου 1983, ο F., πρώην μόνιμος υπάλληλος της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, άσκησε προσφυγή με την οποία ζητεί, κυρίως, την ακύρωση της απόφασης που έλαβε η Επιτροπή στις 7 Απριλίου 1981 κατόπιν πειθαρχικής διαδικασίας κατά του προσφεύγοντος και με την οποία του επιβλήθηκε η ποινή της παύσεως καθώς επίσης, εφόσον παρίσταται ανάγκη, την ακύρωση της γνώμης του πειθαρχικού συμβουλίου της 8ης Μαρτίου 1983. Επικουρικός, ο προσφεύγων ζητεί κατ' ουσίαν ανόρθωση της ηθικής βλάβης καθώς και αποκατάσταση της υλικής ζημίας που υπέστη από σφάλματα της Επιτροπής και την οποία εκτιμά σε ποσό ίσο προς τις αποδοχές τριών ετών.

Ιστορικό

- 2 Ο προσφεύγων προσλήφθηκε στην Επιτροπή ως έκτακτος υπάλληλος το Μάιο 1975 και μονιμοποιήθηκε στο βαθμό Α5 την 1η Απριλίου 1980.

* Μετά από ακρόαση του γενικού εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 13ης Δεκεμβρίου 1984.

- 3 Στο πλαίσιο της πολιτικής ανταλλαγής υπαλλήλων η οποία αποσκοπεί στην ανάπτυξη της συνεργασίας μεταξύ των εθνικών δημόσιων υπηρεσιών και των υπηρεσιών της Επιτροπής, ο προσφεύγων αποσπάστηκε στο γαλλικό Υπουργείο για τη Συνεργασία και την Ανάπτυξη, για διάστημα 2 ετών, από 1ης Ιουλίου 1982. Κατά συνέπεια, ο προσφεύγων και η οικογένειά του εγκαταστάθηκαν στο Παρίσι.
- 4 Από την αρχή της εν λόγω περιόδου, ο προσφεύγων, ο οποίος είναι κορσικανικής καταγωγής, υπήρξε υποψήφιος στις εκλογές για την ανάδειξη νέας τοπικής βουλής της Κορσικής. Προ τούτο έλαβε από το γαλλικό Υπουργείο άδεια απουσίας λόγω της υποψηφιότητάς του, αλλά δεν ειδοποίησε σχετικά την Επιτροπή, σύμφωνα με το άρθρο 15 του καταστατικού υπηρεσιακής κατάστασης των υπαλλήλων. Κατά την ανακοίνωση των αποτελεσμάτων, στις 8 Αυγούστου 1982, ο προσφεύγων πληροφορήθηκε ότι είχε εκλεγεί μέλος της Βουλής και γνωστοποίησε την εκλογή του στο Γαλλικό Υπουργείο. Αντίθετα, δεν πληροφόρησε σχετικά την Επιτροπή παρά με επιστολή της 8ης Σεπτεμβρίου 1982 και της ζήτησε άδεια να ασκήσει τα καθήκοντά του ως μέλους της τοπικής Βουλής.
- 5 Εν τω μεταξύ, η Επιτροπή είχε ήδη πληροφορηθεί την εκλογή του προσφεύγοντος, ο δε Γενικός Διευθυντής Διοίκησης και Προσωπικού Morel είχε ζητήσει από τις υπηρεσίες του να εξετάσουν τα διάφορα προβλήματα που συνδέονταν με την υποψηφιότητα και την εκλογή του προσφεύγοντος. Ο προσφεύγων, όταν πληροφορήθηκε τις φήμες σχετικά, ιδίως, με την πρόθεση να τεθεί τέρμα στην απόσπασή του, επεδίωξε συνάντηση με τον Morel.

Τα περιστατικά που προσάπτονται στον προσφεύγοντα

- 6 Στις 6 Οκτωβρίου 1982, ο Morel δέχτηκε τον προσφεύγοντα στο γραφείο του παρουσία του βοηθού του Petit-Laurent. Τα διαμειφθέντα κατά τη συνάντηση εκείνη συνοψίστηκαν από το πειθαρχικό συμβούλιο, στη γνώμη του της 8ης Μαρτίου 1983, ως εξής:

« Αντικείμενο της συνομιλίας ήταν η εξέταση των διοικητικών συνεπειών της εκλογής του [προσφεύγοντος] στην τοπική Βουλή της Κορσικής. Επρόκειτο για τα εξής ζητήματα:

- την τήρηση εκ μέρους του [προσφεύγοντος] των διατάξεων του άρθρου 15, παράγραφος 1, του κανονισμού υπηρεσιακής κατάστασης των υπαλλήλων λόγω της εκλογής του στη Βουλή της Κορσικής,
- το συμβιβαστό της άσκησης των καθηκόντων ως βουλευτή με την άσκηση των καθηκόντων του στην Επιτροπή σε σχέση με το άρθρο 15, δεύτερη παράγραφος, του κανονισμού υπηρεσιακής κατάστασης,

— το συμβιβαστό της νέας κατάστασης που προκύπτει από το παραπάνω λειτουργήμα με την άσκηση των καθηκόντων του στη Γαλλία, στο πλαίσιο των ανταλλαγών υπαλλήλων.

Μολονότι τα επιχειρήματα που αναπτύχθηκαν υπήρξαν εν μέρει πολύ αλληλοσυγκρουόμενα, η συζήτηση διεξήχθη κατά το μεγαλύτερο μέρος της σε ήπιο τόνο, με κάθε αντικειμενικότητα. Η κατάσταση επιδεινώθηκε μόνο στο τέλος, όταν φάνηκε ότι δεν ήταν δυνατή καμιά προσέγγιση απόψεων και ύστερα από την απάντηση του Morel στον [προσφεύγοντα] σχετικά με την πρόθεση που είχε εκφράσει ο τελευταίος να φέρει στο Δικαστήριο την περίπτωση του.

[Ο προσφεύγων] επιτέθηκε κατά του Morel κατά τρόπο αιφνίδιο και βίαιο. Τον γρονθοκόπησε στο πρόσωπο και τον άρπαξε από το εμπρόσθιο μέρος του υποκαμίσου του που σχίστηκε. Από τη βιαιότητα της σύγκρουσης ο Morel έπεσε από την πολυθρόνα όπου ήταν καθισμένος και πληγώθηκε στο χέρι, στην προσπάθεια να κρατηθεί από την άκρη του χαμηλού γυάλινου τραπεζιού γύρω από το οποίο ήταν καθισμένοι οι τρεις συνομιλητές.

Ο Morel πρόσθεσε ότι [ο προσφεύγων] τον ελάκτισε ενώ ήταν καταγής και ότι, για να προστατεύσει την κοιλιά του, σήκωσε το πόδι του το οποίο και τραυματίστηκε. [Ο προσφεύγων] δήλωσε ότι δεν θυμόταν τίποτα απ' όλ' αυτά. Ο Petit-Laurent δήλωσε ότι δεν το είδε αυτό καθόσον προσπαθούσε να συγκρατήσει τον [προσφεύγοντα].

Εξάλλου, ο Morel και ο Petit-Laurent δήλωσαν ότι, ενώ ο Morel ήταν καταγής, ο [προσφεύγων] άρπαξε ένα σταχτοδοχείο που ήταν πάνω στο χαμηλό τραπεζάκι για να το εκσφενδονίσει κατά του Morel και ότι χάρη στην παρέμβαση του Petit-Laurent, ο οποίος κράτησε από πίσω [τον προσφεύγοντα] για να τον συγκρατήσει, η τροχιά του σταχτοδοχείου παρέκκλινε με αποτέλεσμα να γρατζουνιστεί μόνο το αυτί του Morel. Ο Morel δήλωσε ότι η πληγή του αυτιού του πρέπει να θεωρηθεί ότι οφείλεται σ' αυτό το γεγονός. [Ο προσφεύγων] αρνήθηκε κατηγορηματικά ότι εκσφενδόνισε το σταχτοδοχείο. Κατά τη γνώμη του αυτό έπεσε προφανώς από το τραπέζι. »

7 Ενώπιον του Δικαστηρίου, ο προσφεύγων πρόσθεσε ιδίως ότι, κατά τη διάρκεια της συνομιλίας, ο Morel του ανακοίνωσε την αμετάκλητη απόφασή του να θέσει τέρμα στην απόσπασή του, κάνοντας τον να πιστέψει ότι είχε τη σχετική συγκατάθεση του γραφείου του γάλλου Υπουργού Συνεργασίας. Στην αρχή, ο προσφεύγων διατήρησε την ψυχραιμία του. Μεταξύ άλλων επισήμανε ότι η παύση της απόσπασής του πριν από τη λήξη της συμφωνηθείσας περιόδου των δύο ετών θα δημιουργούσε στον ίδιο και την οικογένειά του δυσκολίες λόγω των ιδιωτικών και οικογενειακών δεσμεύσεων που είχε αναλάβει λόγω της τοποθετήσεώς του στο Παρίσι και, τέλος, ότι η άσκηση του λειτουργήματος του αντιπροσώπου στην τοπική Βουλή της Κορσικής συνεπα-

γόταν περιορισμένες μόνο απουσίες τις οποίες ήταν πρόθυμος να συμψηφίσει με τις άδειές του. Παρ' όλ' αυτά, ο Morel έμεινε ακλόνητος στην πρόθεσή του να θέσει τέρμα στην απόσπασή. Ως ύστατη προσπάθεια, καθώς ο προσφεύγων έβλεπε ότι με κανένα από τα επιχειρήματα που προέβαλε δεν μπορούσε ο Morel να αλλάξει στάση, σηκώθηκε λέγοντας ότι ήταν αναγκασμένος να προσφύγει στο Δικαστήριο. Εκείνη όμως τη στιγμή ο Morel ξέσπασε σε γέλια. Κατά τον προσφεύγοντα, αυτό το ξέσπασμα γέλιου του δημιούργησε ξαφνικά ένα βαθύ συναίσθημα αβεβαιότητας και αγωνίας που τον έκανε να υπερβεί τα όρια της αντοχής στις απογοητεύσεις.

- 8 Η Επιτροπή επισήμανε ενώπιον του Δικαστηρίου ότι ο Morel κατά τη συνομιλία του με τον προσφεύγοντα του γνωστοποίησε απλώς την προσωπική του αντίληψη ότι το να εξακολουθήσει να βρίσκεται στη διάθεση των γαλλικών αρχών ήταν αντίθετο προς το πνεύμα και τη φιλοσοφία του συστήματος ανταλλαγών των υπαλλήλων. Όταν ο προσφεύγων του εξέθεσε τις υλικής και οικογενειακής φύσεως δυσχέρειες, που θα του δημιουργούσε η επιστροφή του στις Βρυξέλλες, ο Morel δήλωσε ότι ήταν πρόθυμος να του χορηγήσει κάποια προθεσμία προκειμένου να τακτοποιήσει αυτά τα ζητήματα. Εξάλλου, ο Morel ζήτησε από τον προσφεύγοντα να τον πληροφορήσει λεπτομερέστερα για τη σημασία των καθηκόντων του ως μέλους της τοπικής Βουλής της Κορσικής. Η Επιτροπή επέστησε την προσοχή στο γεγονός ότι ο Morel αμφισβήτησε ότι ξέσπασε σε γέλια.
- 9 Αμέσως μετά τα πιο πάνω γεγονότα, ο προσφεύγων υποβλήθηκε σε ψυχιατρική εξέταση. Από τη γνωμάτευση της 27ης Οκτωβρίου 1982, που συντάχθηκε από δύο ψυχιάτρους, προέκυψε, μεταξύ άλλων, ότι ο προσφεύγων έπρεπε να θεωρηθεί ικανός προς καταλογισμό, κατά την έννοια του νόμου, κατά το χρονικό σημείο των περιστατικών που προαναφέρθηκαν, πλην όμως έπρεπε να ληφθεί υπόψη η « νευρωτική του προσωπικότητα που χαρακτηρίζεται, ιδίως, από μείωση των ορίων αντοχής του στις απογοητεύσεις καθώς και η μεσογειακή του ψυχосύνθεση ».

Η πειθαρχική διαδικασία

- 10 Με απόφαση της 20ής Οκτωβρίου 1982 του αρμόδιου για θέματα προσωπικού Επιτρόπου Burke, ο προσφεύγων τέθηκε σε αργία χωρίς να στερηθεί τις αποδοχές του· κατόπιν, κινήθηκε η πειθαρχική διαδικασία που προβλέπει το παράρτημα ΙΧ του κανονισμού υπηρεσιακής κατάστασης των υπαλλήλων.
- 11 Για τη σύσταση του πειθαρχικού συμβουλίου χρειάστηκε να γίνουν τρεις κληρώσεις λόγω εξαιρέσεων. Εξάλλου, η διαδικασία καθυστέρησε λόγω της αρχικής άρνησης της Επιτροπής να θέσει στη διάθεση του συμβουλίου ένα σχέδιο απάντησης στην επιστολή

του προσφεύγοντος της 8ης Σεπτεμβρίου 1982, καθώς και ένα υπηρεσιακό σημείωμα που είχε συνταχθεί σχετικά από τη νομική υπηρεσία και λόγω του γεγονότος ότι, κατόπιν της παραπάνω αρνήσεως, ο προσφεύγων σταμάτησε, μεταξύ της 31ης Ιανουαρίου και 7ης Φεβρουαρίου 1983, να μετέχει στις εργασίες του πειθαρχικού συμβουλίου. Τέλος, ο κατάλογος των μαρτύρων που κλήθηκαν ενώπιον του συμβουλίου περιελάμβανε 14 άτομα, τα οποία εξετάστηκαν σε τρεις συνεδριάσεις.

- 12 Κατόπιν διασκέψεως, το πειθαρχικό συμβούλιο διατύπωσε, στις 8 Μαρτίου 1983, μια πολύ εμπεριστατωμένη γνώμη, με την οποία προτάθηκε να επιβληθεί στον προσφεύγοντα η πειθαρχική ποινή του υποβιβασμού και η οποία, εν κατακλείδι, περιλάμβανε, μεταξύ άλλων, τα εξής:

« Συμπεριφορά όπως η περιγραφόμενη πρέπει να κριθεί αυστηρότατα, καθόσον μάλιστα προήλθε από υπάλληλο που ανήκει στην κατηγορία των κύριων υπαλλήλων διοικήσεως. ... Κατά συνέπεια, στον υπάλληλο που συμπεριφέρεται κατά τον τρόπο που περιγράφηκε θα έπρεπε να επιβληθεί η αυστηρότερη ποινή ».

Από την ανάλυση όμως των πραγματικών περιστατικών, το πειθαρχικό συμβούλιο οδηγήθηκε στο συμπέρασμα ότι υπήρξαν ελαφρυντικές περιστάσεις, που απορρέουν,

- αφενός, από το νευρωτικό χαρακτήρα [του προσφεύγοντος], ο οποίος χαρακτηρίζεται από ελαττωμένο όριο αντοχής στις αλογοιτεύσεις·
- αφετέρου, από το συναίσθημα ανασφάλειας και αγωνίας ανάλογο με τη βαθιά απογοήτευση που δημιουργήθηκε στον [προσφεύγοντα] από το βάρος των ενδεχόμενων συνεπειών των αποφάσεων που ήταν δυνατό να ληφθούν σχετικά μ' αυτόν, από τις περιστάσεις υπό τις οποίες οργανώθηκε η συνομιλία και από την εξέλιξή της·
- τέλος, από την έκδηλη έλλειψη προμελέτης.

- 13 Με απόφαση της 7ης Απριλίου 1983, ο Burke, ενεργώντας ως αρμόδια για τους διορισμούς αρχή, αφού άκουσε τον προσφεύγοντα καθώς και τους δικηγόρους του, επέβαλε στον προσφεύγοντα την ποινή της παύσης χωρίς μείωση ή αφαίρεση του δικαιώματος συντάξεως. Η απόφαση, η οποία άρχισε να ισχύει την 1η Μαΐου 1983, αιτιολογήθηκε με τις ακόλουθες σκέψεις:

« — εκτιμώντας, ότι αποδείχτηκε ότι στο τέλος μιας συνομιλίας μεταξύ [του προσφεύγοντος] και του J.-C. Morel, Γενικού Διευθυντή Προσωπικού και Διοίκησης, την 6η Οκτωβρίου 1982, ο προσφεύγων επιτέθηκε βιαιώς κατά του Γενικού Διευθυντή Προσωπικού και Διοίκησης και προξενώντας του τραύματα·

- τη βαρύτητα μια τέτοιας συμπεριφοράς η οποία πρέπει να κριθεί ιδιαιζόντως αυστηρά προπάντων μάλιστα αφού προήλθε από υπάλληλο που ανήκει στην κατηγορία των κύριων υπαλλήλων διοικήσεως·
- ότι η περιεχόμενη στη δικογραφία του πειθαρχικού συμβουλίου αλληλογραφία (και ιδίως το σχέδιο υπηρεσιακού σημειώματος που συντάχθηκε από τις υπηρεσίες της Γενικής Διεύθυνσης Προσωπικού και Διοίκησης στα τέλη Σεπτεμβρίου 1982 καθώς και το υπηρεσιακό σημείωμα της νομικής υπηρεσίας της 30ής Σεπτεμβρίου 1982) αποδεικνύει ότι καμιά απόφαση ως προς την υπηρεσιακή κατάσταση [του προσφεύγοντος] δεν είχε ακόμα ληφθεί κατά τη στιγμή που έγινε η συνομιλία της 6ης Οκτωβρίου 1982 μέσα στο γραφείο του Γενικού Διευθυντή Προσωπικού και Διοίκησης· ότι, εξάλλου, εκείνη την ημέρα δεν είχε ληφθεί καμιά απόφαση σχετικά με το θέμα αυτό και ότι, επομένως, [ο προσφεύγων] βρισκόταν πάντοτε στη διάθεση του γαλλικού Υπουργείου Συνεργασίας·
- ότι αντικείμενο της συνομιλίας ήταν η εξέταση των συνεπειών, από διοικητική άποψη, της εκλογής [του προσφεύγοντος] στην τοπική βουλή της Κορσικής και ότι σκοπός της συνομιλίας ήταν να διασαφηνιστεί η κατάσταση ενόψει των διοικητικών αποφάσεων που έπρεπε να ληφθούν·
- ότι ανεξάρτητα από τις εντυπώσεις [του προσφεύγοντος] κατά την εν λόγω συνομιλία με το Γενικό Διευθυντή Προσωπικού και Διοίκησης, καθώς και το συναίσθημα υποκειμενικής απογοήτευσης που θα μπορούσε να του δημιουργηθεί, αυτό δεν σημαίνει ότι ένας υπάλληλος δεν μπορεί να υποστεί, κατά τη διάρκεια της σταδιοδρομίας του, μεταβολές όσον αφορά την υπηρεσιακή του κατάσταση και ότι, εν πάση περιπτώσει, ο κανονισμός υπηρεσιακής κατάστασης και οι διοικητικές κανονιστικές ρυθμίσεις προβλέπουν ευρείες δυνατότητες προσφυγής σε διάφορα επίπεδα·
- ότι το άρθρο 86, παράγραφος 1, του κανονισμού υπηρεσιακής κατάστασης εξαρτά την επιβολή πειθαρχικών ποινών από την προϋπόθεση ότι η παράλειψη εκπληρώσεως υπηρεσιακού καθήκοντος έγινε εκουσίως ή εξ αμελείας·
- ότι ένας υπάλληλος είναι ανεύθυνος πειθαρχικώς μόνο στην περίπτωση πνευματικής νόσου, τόσο βαριάς ώστε να υφίστανται αμφιβολίες ως προς την πρόθεση διαπράξεως πειθαρχικού παραπτώματος·
- ότι υπό το φως της ιατρικής γνωμάτευσης που υποβλήθηκε... στις 27 Οκτωβρίου 1982 δεν συνέβη κάτι τέτοιο στην περίπτωση [του προσφεύγοντος] και ότι οι πράξεις στις οποίες προέβη έγιναν με πλήρη επίγνωση της κατάστασης·

- ότι, υπό το φως των προηγούμενων, οι περιστάσεις που επικαλέστηκε το πειθαρχικό συμβούλιο δεν έχουν τον ελαφρυντικό χαρακτήρα που αυτό τους αποδίδει και δεν μπορούν να μειώσουν τη βαρύτητα της συμπεριφοράς [του προσφεύγοντος] ούτε να μετριάσουν την ευθύνη του·
- ότι, υπό τις περιστάσεις αυτές, η ποινή που προτείνει το πειθαρχικό συμβούλιο είναι ακατάλληλη σε σχέση με το διαπραχθέν παράπτωμα ».

Η προσφυγή

- ¹⁴ Ο προσφεύγων, ύστερα από την απόρριψη της ένστασής του στις 11 Ιουλίου 1983, άσκησε την υπό κρίση προσφυγή. Προς στήριξη του κύριου αιτήματός του περί ακυρώσεως, επικαλείται σειρά λόγων που μπορούν να συνοψιστούν ως εξής:
- παράβαση ουσιωδών τύπων όσον αφορά, ιδίως, τον κατ' αντιμωλία χαρακτήρα της πειθαρχικής διαδικασίας και τα δικαιώματα άμυνας·
 - πραγματική πλάνη ιδίως ως προς το ότι η αρμόδια για τους διορισμούς αρχή θεώρησε, με την απόφασή της της 7ης Απριλίου 1983, ότι δεν συνέτρεχε υπέρ του προσφεύγοντος καμιά ελαφρυντική περίσταση·
 - νομική πλάνη, ιδίως ως προς το ότι η αρμόδια για τους διορισμούς αρχή επέβαλε ποινή δυσανάλογη προς τα προσαπτόμενα περιστατικά·
 - πεπλανημένη, ατελής και ανεπαρκής αιτιολογία της απόφασης της αρμόδιας για τους διορισμούς αρχής.

Τέλος, όσον αφορά το επικουρικό αίτημα περί επιδικάσεως αποζημιώσεως, ο προσφεύγων δηλώνει ότι τα σφάλματα της αρμόδιας για τους διορισμούς αρχής του προξένησαν τόσο ηθική όσο και υλική ζημία.

Επί του αιτήματος ακυρώσεως της γνώμης του πειθαρχικού συμβουλίου

- 15 Η Επιτροπή προβάλλει ένσταση απαραδέκτου ως προς το αίτημα ακυρώσεως στο μέτρο που το εν λόγω αίτημα αφορά τη γνώμη του πειθαρχικού συμβουλίου της 8ης Μαρτίου 1983. Θεωρεί ότι η γνώμη αυτή αποτελεί απλώς μια μη δεσμεύουσα προπαρασκευαστική πράξη, η οποία δεν μπορεί να προσβληθεί ευθέως. Κατά συνέπεια, η προσφυγή μπορεί να στραφεί μόνο κατά της κατά κυριολεξία πειθαρχικής απόφασης, ενώ ο προσφεύγων μπορεί να επικαλεστεί κατά της απόφασης αυτής πλημμέλειες που επηρεάζουν τόσο τη γνώμη όσο και τα μέτρα που προηγήθηκαν αυτής.
- 16 Η παραπάνω επιχειρηματολογία δεν λαμβάνει υπόψη της τη φύση και τη δομή του πειθαρχικού συστήματος όπως θεσπίστηκε στον τίτλο VI του κανονισμού υπηρεσιακής κατάστασης και, ιδίως, στο παράρτημά του IX. Από τις εν λόγω διατάξεις προκύπτει ότι το πειθαρχικό συμβούλιο, ως ανακριτικό όργανο, έχει ως αποστολή να προβαίνει, κατόπιν αιτήσεως της αρμόδιας για τους διορισμούς αρχής, σε έρευνες προς διαπίστωση των πειθαρχικών παραπτωμάτων και προσδιορισμό των ουσιωδών περιστάσεων προκειμένου να καθοριστεί το μέγεθος της επιβλητέας ποινής. Μολονότι πρόκειται περί συμβουλευτικού οργάνου, αυτό οφείλει να διεξάγει την έρευνά του με πλήρη ανεξαρτησία και σύμφωνα με ειδική και συγκεκριμένη διαδικασία, η οποία γίνεται κατ' αντιμωλία και να τηρεί τις θεμελιώδεις αρχές των δικαιωμάτων άμυνας. Θα ήταν αντίθετο προς τα χαρακτηριστικά αυτά να μη δοθεί στον προσφεύγοντα η δυνατότητα να προσβάλει χωριστά την ενώπιον του πειθαρχικού συμβουλίου διαδικασία και να πετύχει, ενδεχομένως, την ακύρωση της γνώμης του τελευταίου, πράγμα που συνεπάγεται επανάληψη της πειθαρχικής διαδικασίας.
- 17 Από τα προηγούμενα προκύπτει ότι η ένσταση απαραδέκτου που πρότεινε η Επιτροπή πρέπει να απορριφθεί και ότι πρέπει πρώτα να εξεταστούν οι αιτιάσεις του προσφεύγοντος κατά της ενώπιον του πειθαρχικού συμβουλίου διαδικασίας.
- 18 Σχετικά, ο προσφεύγων ισχυρίζεται ότι η κοινοποίηση των εκθέσεων εξετάσεως μαρτύρων καθώς και η κοινοποίηση των πρακτικών του συμβουλίου έγινε με μεγάλη καθυστέρηση. Έτσι, όλες οι εκθέσεις κοινοποιήθηκαν στον προσφεύγοντα μετά την ημερομηνία κατά την οποία το πειθαρχικό συμβούλιο διατύπωσε τη γνώμη του, μάλιστα δε δυο γνωστοποιήσεις έγιναν μετά την απόφαση της αρμόδιας για τους διορισμούς αρχής της 7ης Απριλίου 1983. Όσον αφορά τα πρακτικά των συνεδριάσεων του συμβουλίου, τα εν λόγω έγγραφα κοινοποιήθηκαν στον προσφεύγοντα μετά το πέρας της πειθαρχικής διαδικασίας.
- 19 Υπό τις περιστάσεις αυτές, ο προσφεύγων και οι δικηγόροι του δεν μπόρεσαν να προετοιμάσουν εγκαίρως την άμυνα του και το πειθαρχικό συμβούλιο διατύπωσε τη γνώμη του στηριχθέν σε ατελή φάκελο της δικογραφίας. Εξάλλου, εφόσον ο προ-

σφεύγων και οι δικηγόροι του δεν είχαν λάβει γνώση των πρακτικών, δεν γνώριζαν, κατά το χρόνο που ανέπτυξαν προφορικά τα επιχειρήματά τους στην αρμόδια για τους διορισμούς αρχή, ότι τα μέλη του συμβουλίου είχαν διχαστεί ως προς την ποινή που επρόκειτο να προτείνουν, δηλαδή την τοποθέτηση σε κατώτερο κλιμάκιο ή τον υποβιβασμό. Η πληροφορία αυτή ήταν ουσιώδης για την υπεράσπιση.

- 20 Από τα πιο πάνω ο προσφεύγων συνάγει το συμπέρασμα ότι η διαδικασία ενώπιον του πειθαρχικού συμβουλίου διεξήχθη κατά παράβαση των άρθρων 2, 7, 8 και 9 του παραρτήματος ΙΧ του κανονισμού υπηρεσιακής κατάστασης και κατά παράβαση του κατ' αντιμωλία χαρακτήρα της πειθαρχικής διαδικασίας και των δικαιωμάτων άμυνας.
- 21 Η Επιτροπή αρνείται ότι παραβίασε οποιαδήποτε αρχή της κατ' αντιμωλία διαδικασίας ή των δικαιωμάτων άμυνας. Ο προσφεύγων και οι δικηγόροι του μπορούσαν να παραστούν στην εξέταση όλων των μαρτύρων και να τους απευθύνουν ανά πάσα στιγμή ερωτήσεις και να λάβουν γνώση των απόψεών τους παρουσία των μελών του πειθαρχικού συμβουλίου. Όσον αφορά την εξέταση μαρτύρων της 31ης Ιανουαρίου 1983, στην οποία ο ίδιος αρνήθηκε να παραστεί ή έστω να εκπροσωπηθεί, ο προσφεύγων και οι δικηγόροι του την άκουσαν μαγνητοφωνημένη το Φεβρουάριο 1983. Επομένως, είχαν εγκαίρως στη διάθεσή τους όλα τα στοιχεία για να ετοιμάσουν την ενώπιον του πειθαρχικού συμβουλίου άμυνα.
- 22 Εξάλλου, όλα τα παραρτήματα των πρακτικών των συνεδριάσεων του πειθαρχικού συμβουλίου, τα οποία κατ' ουσίαν αποτελούνται από τις εκθέσεις εξετάσεως μαρτύρων, διαβιβάστηκαν στον προσφεύγοντα, όπως, άλλωστε, και τα άλλα έγγραφα που περιέχονται στην πειθαρχική δικογραφία, ενώ η χρονική κλιμάκωση της διαβίβασης των εν λόγω εκθέσεων εξηγείται από το μεγάλο φόρτο εργασίας που συνεπαγόταν η σύνταξή τους και από το χρόνο που απαιτούνταν για να υπογραφούν από τους μάρτυρες. Τα πρακτικά των συνεδριάσεων του πειθαρχικού συμβουλίου ήταν τα μόνα έγγραφα που δεν κοινοποιήθηκαν στον προσφεύγοντα και στους δικηγόρους του, για το λόγο ότι θεωρούνταν ανέκαθεν ως εσωτερικά έγγραφα.
- 23 Ενόψει των επιχειρημάτων αυτών, πρέπει να επισημανθεί ότι ο κατ' αντιμωλία χαρακτήρας μιας διαδικασίας, όπως είναι η διαδικασία ενώπιον του πειθαρχικού συμβουλίου, καθώς και τα δικαιώματα άμυνας σχετικά με μια τέτοια διαδικασία επιβάλλουν να μπορεί ο προσφεύγων και οι δικηγόροι του να λαμβάνουν γνώση όλων των πραγματικών στοιχείων στα οποία στηρίχτηκε η απόφαση, και αυτό, εγκαίρως, ώστε να μπορούν να υποβάλουν τις παρατηρήσεις τους.

- 24 Όσον αφορά τα έγγραφα ως προς τα οποία ο προσφεύγων ισχυρίζεται ότι του κοινοποιήθηκαν καθυστερημένα, οι διατάξεις του κανονισμού υπηρεσιακής κατάστασης περιορίζονται στο ότι προβλέπουν τη σύνταξή τους και δεν ρυθμίζουν τα της κοινοποίησής τους στους διαδίκους. Επομένως, το δικαίωμα του προσφεύγοντος να λάβει τα εν λόγω έγγραφα πρέπει να προσδιοριστεί σε συνάρτηση με τη φύση τους.
- 25 Επ' αυτού του σημείου, ορθώς η Επιτροπή διακρίνει μεταξύ, αφενός, των κατά κυριολεξία πρακτικών, τα οποία δίνουν μόνο μια συνοπτική εικόνα των διασκέψεων του συμβουλίου και, ως εκ τούτου, είναι καθαρώς εσωτερικής φύσεως και, αφετέρου, των εκθέσεων εξετάσεως μαρτύρων, τις οποίες οι τελευταίοι πρέπει να βεβαιώσουν με την υπογραφή τους και οι οποίες, επομένως, παρουσιάζουν ασφαλές ενδιαφέρον για τους διαδίκους.
- 26 Προκύπτει επομένως ότι ο προσφεύγων εδικαιούτο να λάβει γνώση των τελευταίων αυτών εγγράφων. Τα έγγραφα αυτά, προκειμένου να διευκολύνεται η προετοιμασία της άμυνας, πρέπει να κοινοποιούνται εγκαίρως πριν από τη λήξη της διαδικασίας ενώπιον του συμβουλίου.
- 27 Εν τούτοις, πρέπει να παρατηρηθεί ότι οι εκθέσεις αφορούν αποκλειστικά εξετάσεις μαρτύρων κατά τις οποίες ο προσφεύγων και οι συνήγοροί του ήταν παρόντες ή τις άκουσαν ηχογραφημένες. Εξάλλου, από τη συζήτηση ενώπιον του Δικαστηρίου προκύπτει ότι το γεγονός ότι τα εν λόγω έγγραφα συντάχθηκαν και κοινοποιήθηκαν με κάποια καθυστέρηση που οφειλόταν στον εκτεταμένο χαρακτήρα της ανάκρισης, δεν στέρησε από τον προσφεύγοντα καμία δυνατότητα να υποβάλει κατάλληλες παρατηρήσεις κατά τη διάρκεια της πειθαρχικής διαδικασίας. Όταν ρωτήθηκε από το Δικαστήριο, ο προσφεύγων δεν μπόρεσε να αναφέρει παρά ένα μόνο στοιχείο που δεν του κοινοποιήθηκε εγκαίρως, δηλαδή τη διάσταση γνώμων στο συμβούλιο. Αυτό όμως το στοιχείο, που περιλαμβάνεται σε ένα από τα έγγραφα το οποίο, όπως προαναφέρθηκε, είναι καθαρώς εσωτερικής φύσεως, δεν παρουσιάζει κανένα ενδιαφέρον από την άποψη της διαπίστωσης των πραγματικών περιστατικών.
- 28 Από τα παραπάνω συνάγεται ότι η καθυστερημένη κοινοποίηση ορισμένων εγγράφων, τα οποία ο προσφεύγων εδικαιούτο να λάβει, δεν επηρέασε, στην προκειμένη περίπτωση, ούτε τον κατ' αντιμωλία χαρακτήρα της διαδικασίας ενώπιον του πειθαρχικού συμβουλίου ούτε τα δικαιώματα άμυνας του προσφεύγοντος. Επομένως, ο λόγος ακυρώσεως, που στηρίζεται στην καθυστέρηση των κοινοποιήσεων αυτών, πρέπει να απορριφθεί.
- 29 Εξάλλου, ο προσφεύγων ισχυρίζεται ότι η γνώμη του πειθαρχικού συμβουλίου δεν εκδόθηκε εντός της προθεσμίας που τάσσει το άρθρο 7, πρώτη παράγραφος, του παραρτήματος ΙΧ του κανονισμού υπηρεσιακής κατάστασης, δηλαδή εντός τριών μηνών από την ημέρα κατά την οποία το συμβούλιο επελήφθη της υποθέσεως. Ισχυρίζεται ότι η εν λόγω καθυστέρηση συνιστά παραβίαση θεμελιωδών αρχών του δικονομικού δικαίου.

- 30 Ο λόγος αυτός είναι προδήλως αβάσιμος. Το Δικαστήριο, με την απόφασή του της 4ης Φεβρουαρίου 1970 (Van Eick κατά Επιτροπής, 13/69, Recueil, σ. 3), έκρινε ότι η προθεσμία του ενός μηνός που υπολογίζεται από την κοινοποίηση της γνώμης του πειθαρχικού συμβουλίου και που η τρίτη παράγραφος του άρθρου 7 του παραρτήματος ΙΧ του κανονισμού υπηρεσιακής κατάστασης χορηγεί στην αρμόδια για τους διορισμούς αρχή, προκειμένου να λάβει την οριστική της απόφαση, δεν είναι δυνατό να θεωρηθεί ως αποσβεστική, επιφέρουσα ακυρότητα των πράξεων που διενεργήθηκαν μετά την παρέλευσή της, αλλά αποτελεί κανόνα χρηστής διοίκησης, η μη τήρηση του οποίου μπορεί να συνεπάγεται την ευθύνη του οργάνου για ενδεχόμενη ζημία που προκλήθηκε στους ενδιαφερόμενους. Ο ίδιος χαρακτηρισμός επιβάλλεται να γίνει για την προθεσμία που τάσσει η πρώτη παράγραφος του ίδιου άρθρου. Όπως φανερώνει η υπό κρίση περίπτωση, το πειθαρχικό συμβούλιο μπορεί να χρειαστεί μεγαλύτερη προθεσμία για να προβεί σε μια αρκούντως πλήρη έρευνα παρέχουσα στον ενδιαφερόμενο όλες τις εγγυήσεις που θέλησε ο κανονισμός υπηρεσιακής κατάστασης. Στην προκείμενη περίπτωση, ο προσφεύγων δεν προσκόμισε την παραμικρή ένδειξη ώστε να μπορεί να προσαφθεί σχετική μομφή στο πειθαρχικό συμβούλιο ως προς αυτό το σημείο.
- 31 Επομένως, το αίτημα ακυρώσεως πρέπει να απορριφθεί κατά το μέτρο που στρέφεται κατά της γνώμης του πειθαρχικού συμβουλίου.

Επί του αιτήματος ακυρώσεως της απόφασης της αρμόδιας για τους διορισμούς αρχής

- 32 Κατά τον προσφεύγοντα, η απόφαση της αρμόδιας για τους διορισμούς αρχής της 7ης Απριλίου 1983 περιέχει σφάλματα ως προς την εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών κατά το μέτρο που δέχεται ότι δεν συνέτρεχε υπέρ του προσφεύγοντος καμιά ελαφρυντική περίπτωση και ότι, κατά το χρόνο της συζήτησης της 6ης Οκτωβρίου 1982, δεν είχε ακόμα ληφθεί καμιά απόφαση ως προς την υπηρεσιακή του κατάσταση. Εξάλλου, η απόφαση πάσχει από νομική πλάνη, καθόσον επιβάλλει ποινή δυσανάλογη προς τα προσαπτόμενα πραγματικά περιστατικά και δεν λαμβάνει υπόψη της την έλλειψη προθέσεως του προσφεύγοντος. Τέλος, η αιτιολογία της απόφασης είναι πεπλανημένη, ατελής και ανεπαρκής, ιδίως κατά το μέτρο όπου η απόφαση αφίσταται της γνώμης του πειθαρχικού συμβουλίου.
- 33 Η Επιτροπή επισημαίνει ότι η απόφαση της αρμόδιας για τους διορισμούς αρχής ελήφθη με πλήρη γνώση των πράξεων που υπαγόρευσαν την πειθαρχική δίωξη του προσφεύγοντος, των περιστάσεων υπό τις οποίες αυτές διαπράχθηκαν, όλων των ψυχολογικών και λοιπών στοιχείων που ο ενδιαφερόμενος μπορούσε να επικαλεστεί προς άμυνά του και της αιτιολογημένης γνώμης του πειθαρχικού συμβουλίου. Ισχυρίζεται ότι η αρμόδια για τους διορισμούς αρχή δεν είχε λάβει καμιά απόφαση ως προς την υπηρεσιακή κατάσταση του προσφεύγοντος κατά το χρόνο των πράξεων που του προσάπτονται, αλλά δεν αμφισβητεί ότι ο Morel κατά τη συνομιλία του με τον προ-

σφεύγοντα του γνωστοποίησε την προσωπική του άποψη ότι η εκλογή του ως μέλους της τοπικής Βουλής της Κορσικής ήταν ασυμβίβαστη με την απόσπασή του στις γαλλικές αρχές και ότι έπρεπε να εξεταστεί το συμβιβαστό της εν λόγω εκλογής με τη διατήρηση του προσφεύγοντος στην υπηρεσία. Τέλος, η Επιτροπή θεωρεί ότι η ποινή της παύσης είναι ανάλογη προς τις πράξεις που καταλογίστηκαν εις βάρος του προσφεύγοντος και δικαιολογείται πλήρως με την αιτιολογία της απόφασης.

- 34 Όπως το Δικαστήριο έχει ήδη δεχτεί, μεταξύ άλλων, στην απόφασή του της 30ής Μαΐου 1973 (De Greef κατά Επιτροπής, 46/72, Recueil, σ. 543), η επιλογή της κατάλληλης ποινής εμπίπτει στη δικαιοδοσία της αρμόδιας για τους διορισμούς αρχής, εφόσον αποδεικνύονται οι πράξεις που καταλογίζονται εις βάρος του υπαλλήλου. Το Δικαστήριο δεν είναι δυνατό να υποκαταστήσει την εκτίμηση της εν λόγω αρχής με τη δική του εκτίμηση, πλην περιπτώσεως προφανούς πλάνης ή καταχρήσεως εξουσίας.
- 35 Επομένως, για να μπορέσει το Δικαστήριο να ασκήσει τον εν λόγω έλεγχο, έστω και περιορισμένο, το σκεπτικό της απόφασης πρέπει να προσδιορίζει τις συγκεκριμένες πράξεις που καταλογίστηκαν εις βάρος του υπαλλήλου, καθώς και τις σκέψεις που οδήγησαν την αρμόδια για τους διορισμούς αρχή να υιοθετήσει την ποινή που επέλεξε. Αν, όπως στην προκείμενη περίπτωση, η ποινή που επιβλήθηκε από την αρμόδια για τους διορισμούς αρχή είναι αυστηρότερη από εκείνη που είχε προταθεί στη γνώμη του πειθαρχικού συμβουλίου, η αιτιολογία πρέπει επίσης να προσδιορίζει τους λόγους αυτής της επίτασης της ποινής.
- 36 Επομένως, πρέπει, πρώτον, να εξεταστεί αν είναι βάσιμες οι αιτιάσεις του προσφεύγοντος κατά της αιτιολογίας της επίμαχης απόφασης.
- 37 Όσον αφορά τις πράξεις που προσάπτονται στον προσφεύγοντα, η απόφαση περιορίζεται, στην πρώτη της σκέψη, στο ότι ο προσφεύγων « επιτέθηκε βίαια » κατά του Morel, « προξενώντας του τραύματα ». Αυτή η συνοπτική διατύπωση δεν επιτρέπει να διαπιστωθεί αν η απόφαση στηρίζεται αποκλειστικά στην εξήγηση που έδωσε ο προσφεύγων ή αν, και ενδεχομένως σε ποιο βαθμό, η αρμόδια για τους διορισμούς αρχή στηρίχτηκε επίσης στις καταθέσεις του Morel και του βοηθού του, οι οποίες στο μεγαλύτερο μέρος τους αμφισβητήθηκαν από τον προσφεύγοντα.
- 38 Στην τρίτη της σκέψη, η αρμόδια για τους διορισμούς αρχή διατυπώνει ότι κατά το χρόνο της συνομιλίας της 6ης Οκτωβρίου 1982 δεν είχε ληφθεί καμιά απόφαση ως προς την υπηρεσιακή κατάσταση του προσφεύγοντος. Αυτή όμως η διαπίστωση δεν

έχει αποφασιστική σημασία για την επιλογή της ενδεδειγμένης ποινής, εφόσον η συμπεριφορά του προσφεύγοντος πρέπει να εκτιμηθεί σχετικά σε συνάρτηση με την εντύπωση που του έδωσε ο Morel κατά τη διάρκεια της συνομιλίας.

- 39 Με εξαίρεση αυτή τη σκέψη, η αιτιολογία της απόφασης, από τη δεύτερη μέχρι την όγδοη σκέψη, περιλαμβάνει απλώς μια βραχυλογική επανάληψη των όσων ήδη αναφέρονται στη γνώμη του πειθαρχικού συμβουλίου. Επομένως, στην πραγματικότητα, πρόκειται για καθαρή παραπομπή σε τμήμα της επιχειρηματολογίας του συμβουλίου όταν η αρμόδια για τους διορισμούς αρχή, στην ένατη και δέκατη σκέψη της απόφασής της, αναφέρει ότι « υπό το φως των προηγούμενων... οι περιστάσεις που επικαλείται το πειθαρχικό συμβούλιο δεν έχουν τον ελαφρυντικό χαρακτήρα που αυτό τους αποδίδει και δεν είναι ικανές να μειώσουν τη βαρύτητα της συμπεριφοράς [του προσφεύγοντος] ούτε να μετριάσουν την ευθύνη του » και ότι, υπ' αυτές τις περιστάσεις, η ποινή που πρότεινε το πειθαρχικό συμβούλιο είναι « ακατάλληλη σε σχέση με το διαπραχθέν παράπτωμα ».
- 40 Επομένως, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η αιτιολογία της επίδικης απόφασης δεν επιτρέπει στο Δικαστήριο ούτε να ελέγξει τα πραγματικά περιστατικά στα οποία στηρίζεται η εν λόγω απόφαση ούτε, προπαντός, να εκτιμήσει τους λόγους για τους οποίους η αρμόδια για τους διορισμούς αρχή επέλεξε αυστηρότερη ποινή από αυτή που είχε προτείνει το Συμβούλιο.
- 41 Υπό τις περιστάσεις αυτές και χωρίς να παρίσταται ανάγκη να εξεταστούν οι άλλοι λόγοι που προβλήθηκαν κατά της εν λόγω αποφάσεως, πρέπει να ακυρωθεί η απόφαση της Επιτροπής της 7ης Απριλίου 1983, με την οποία επιβλήθηκε στον προσφεύγοντα η ποινή της παύσης. Μετά την ακύρωση αυτή, η Επιτροπή υποχρεούται να λάβει νέα απόφαση, δεόντως αιτιολογημένη, τερματίζουσα την πειθαρχική διαδικασία.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 42 Κατά το άρθρο 69, παράγραφος 2, του κανονισμού διαδικασίας, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα. Επειδή η Επιτροπή ηττήθηκε ως προς την ουσία των ισχυρισμών της, πρέπει να καταδικαστεί στα δικαστικά έξοδα.

Για τους λόγους αυτούς

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (δέυτερο τμήμα)

αποφασίζει:

- 1) Απορρίπτει την προσφυγή κατά το μέτρο που στρέφεται κατά της αποφάσεως του πειθαρχικού συμβουλίου της 8ης Μαρτίου 1983.
- 2) Ακυρώνει την απόφαση της Επιτροπής της 7ης Απριλίου 1983 με την οποία επιβλήθηκε στον προσφεύγοντα η ποινή της παύσης.
- 3) Αναπέμπει την υπόθεση στην Επιτροπή για να μπορέσει η τελευταία να λάβει δεόντως αιτιολογημένη απόφαση, τερματίζουσα την πειθαρχική διαδικασία κατά του προσφεύγοντος.
- 4) Καταδικάζει την Επιτροπή στα δικαστικά έξοδα.

Due

Pescatore

Bahlmann

Δημοσιεύτηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 29 Ιανουαρίου 1985.

Ο γραμματέας

P. Heim

Ο πρόεδρος του δεύτερου τμήματος

O. Due